

Öğretmenlerin Sigara İçme Durumu ve Sigara Yasağı Karşısındaki Tutumları

Fatma Fidan¹, Murat Sezer¹, Reha Demirel², Ziya Kara¹, Mehmet Ünlü¹

¹Afyon Kocatepe Üniversitesi Tıp Fakültesi, Göğüs Hastalıkları Anabilim Dalı, Afyon, Türkiye

²Afyon Kocatepe Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Afyon, Türkiye

ÖZET

Öğretmenlerin Sigara İçme Durumu ve Sigara Yasağı Karşısındaki Tutumları

Ülkemizde resmi kamu kurum ve kuruluşları ile toplu ulaşım araçlarında sigara içilmesi yasaklanmıştır. Bu yasak okulları da kapsamına rağmen okullarda yasaya uyumlu ilgili yapılmış herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Çalışmamızda Afyon il merkezindeki ilkököl ve lise öğretmenlerinde sigara içme durumu ve sigara yasağı karşısındaki tutumlarını değerlendirmeyi amaçladık. Afyon merkezinde 3 eğitim bölgesinden rastgele örneklem yöntemiyle seçilen 11 okulda bulunan 365 öğretmen, 17 müdür yardımcısı ve 7 müdür ile görüşüldü. Katılımcılara demografik özellikleri, okuldaki görevleri, sigara hakkındaki bilgi ve tutumları, 4207 sayılı kanuna uyum konusundaki tutum ve davranışlarını değerlendiren anket formu uygulandı. Çalışmaya alınanların yaş ortalaması 37.7±8.1 (22-57) idi ve %56.9'u erkek, %43.1'i kadındı. Sigara içme sıklığı %32.5 idi. Sigara içenlerde sigara içilmeyen okulu tercih etme ve öğretmenlerin sigara içmesinin öğrenciler üzerinde özendirici etkisi olduğunu düşünme anlamlı olarak daha düşük, okulda sigara içilmesinin serbest bırakılmasını isteme anlamlı olarak daha yüksek bulundu. Sigara odasının diğer odalardan izole olduğu görüşü ve okulda sigara içilmez levhasının bulunduğu sigara içen öğretmenler tarafından içmeyenlere göre anlamlı olarak daha yüksek oranda bildirildi. Sigara içen öğretmenler anlamlı olarak daha yüksek oranda okulda yasağa uyulduğu görüşündeydi. Sigara içenlere cezai işlem uygulanmasını sigara içmeyen öğretmenler anlamlı olarak daha yüksek oranda istemekteydi. Sonuç olarak, öğretmenlerin büyük çoğunluğu okullarda sigara içmenin yasak olduğunu bilmektedir ancak bu yasağa uyum yeterli düzeyde değildir. Elde edilen veriler öğrencilere örnek olmak durumunda olan öğretmenlerin henüz sigara ve zararları konusunda yeterince bilinçli olmadıklarını göstermektedir.

Anahtar sözcükler: sigara, öğretmen, sigara içme yasağı, uyum

Geliş tarihi: 20.03.2006

Kabul tarihi: 16.05.2006

ABSTRACT

Smoking Status of Teachers and their Attitudes About Smoking Restriction

In our country smoking was restricted in public institutions and public transportation vehicles with a legislation. This restriction also includes the school premises but there are no studies about compliance to this legislation in schools. In this study we aimed to evaluate the smoking status and attitudes against smoking restriction of primary and high school teachers in Afyon. Three hundred and sixty five teachers, 17 deputy manager and 7 manager of 11 randomly selected schools in 3 educational regions in Afyon were interviewed and a questionnaire was filled. Mean age of the participants were 37.7±8.1 (22-57), 56.9% were male and 43.1% were female. Smoking prevalence was 32.5%. Smoker teachers significantly less frequently prefer working in a smoke-free school and less frequently consider that smoking teachers encourage students. They demand smoking to be free in school premises significantly more than nonsmokers. Presence of an isolated smoking room and a no smoking sign was significantly more frequently reported by smokers than nonsmokers. Compliance to smoking restriction in school was considered to be higher by smoker teachers. Nonsmoker teachers more frequently demanded a punishment for smoking in school premises. As a conclusion, most of the teachers knew that smoking is restricted in school premises but the compliance to this restriction is not satisfactory. This data shows that teachers who should be model people for the students are not aware enough about smoking and its hazardous effects.

Keywords: smoking, teacher, smoking restriction, compliance

Received: 20.03.2006

Accepted: 16.05.2006

GİRİŞ

Sigara halen önlenabilir sağlık durumu bozukluğu ve erken ölüm nedenleri arasında 1. sırada yer almaktadır [1]. Dünya'da 2000 yılında sigara nedeniyle yaklaşık 4 milyon kişinin öldüğü, 2030 yılında orta ve düşük gelirli ülkelerde sigaranın neden olduğu hastalıklara bağlı ölüm oranının yaklaşık %70 olacağı tahmin edilmektedir [2,3].

Ülkemizde sigara içme alışkanlığı çok yaygındır. 1988 yılında tüm ülkeyi temsil edecek şekilde yapılan bir ara-

tırmada, 15 yaş üstü erkeklerin %62.8'inin, kadınların %24.3'ünün sigara içtiği saptanmıştır [4]. Yapılan çeşitli çalışmalarda ülkemizde sigaraya başlama yaşınının 13-17 arasında değiştiği gösterilmiştir [5-7]. Bu yaşlarda gençlerin çevrelerinden, özellikle de okul çevresinden etkilendikleri göz önüne alındığında öğretmenlerin sigara karşısındaki tutumları büyük önem kazanmaktadır.

Ülkemizde 1996 yılında 4207 sayılı kanun ile resmi kamu kurum ve kuruluşları ile toplu ulaşım araçlarında sigara içilmesi yasaklanmıştır. Bu yasak okulları da kapsamına rağmen okullarda yasaya uyumlu ilgili yapılmış herhangi bir çalışma bulunmamaktadır.

Yazışma Adresi: Yrd.Doç.Dr. Fatma Fidan, Afyon Kocatepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Göğüs Hastalıkları Anabilim Dalı Afyon-Türkiye, Tel: +90 272 2142067/1121, e-posta: drffidan@yahoo.com

Tablo I. Çalışmaya katılanların genel özellikleri

		n	%
Cinsiyet	Erkek	221	56.9
	Kadın	168	43.1
Okul	İlköğretimde çalışan	132	33.9
	Lisede çalışan	257	66.1
Görev	Öğretmen	365	93.8
	Müdür Yardımcısı	17	4.4
	Müdür	7	1.8
Sigara	İçen	126	32.5
	İçmeyen	203	52.2
	Bırakmış	60	15.3
Sigara içen	Erkek	77	61.0
	Kadın	49	39.0

Bu çalışmamızda Afyon il merkezindeki ilkököl ve lise öğretmenlerinde sigara içme durumu ve sigara yasağı karşısındaki tutumlarını değerlendirmeyi amaçladık.

GEREÇ VE YÖNTEM

Çalışma için 15 Temmuz – 15 Ekim 2005 tarihleri arasında, Afyon merkezinde 3 eğitim bölgesinden rastgele örneklem yöntemiyle seçilen 11 okulda (4 ilkököl ve 7 lise) bulunan 365 öğretmen, 17 müdür yardımcısı ve 7 müdür ile görüşüldü.

Katılımcılara demografik özellikleri, okuldaki görevleri (öğretmen, müdür yardımcısı, müdür), sigara hakkındaki bilgi ve tutumları, okul yönetimi ve öğretmenlerin 4207 sayılı kanuna uyum konusundaki tutum ve davranışlarını değerlendiren anket formu uygulandı.

Sigara kullanımına yönelik genel veriler aşağıdaki tanımlamalara göre verildi [8].

Sigara içmeyen: Toplam 100 sigaradan daha az sigara içen, 12 ay boyunca hiç sigara içmeyenler.

Sigarayı bırakmış: Geçmişte düzenli olarak sigara içmiş olanlar (100 sigaradan daha fazla).

Sigara içen: Son bir ayda 20 veya üzerinde sigara içenler.

İstatistiksel analiz:

Verilerin değerlendirmesinde ki-kare testi kullanıldı. Ortalamalar ortalama±standart sapma olarak verildi. $p<0.05$ anlamlı olarak kabul edildi.

BULGULAR

Çalışmaya alınanların yaş ortalaması 37.7 ± 8.1 [22-57] idi. Cinsiyetleri, çalıştıkları okul, okuldaki görevleri, sigara içme durumları ve sigara içenlerin cinsiyet dağılımı Tablo I'de gösterilmiştir.

Tablo II. Çalışmaya katılanların sigara içme durumuna göre okullarındaki sigara politikası hakkında görüşleri

	SİGARA			P
	İçenler (n=126, %)	İçmeyenler (n=203, %)	Bırakmışlar (n=60, %)	
Okulda sigara içiliyor (evet)	95.8	93.1	92.9	0.594
Okulda ayrı sigara içme odası var (evet)	90.6	91.5	94.6	0.659
Diğer odalardan izole (evet)	77.8	59.9	75.0	0.004
Sigara odası dışındaki odalarda sigara içiliyor (evet)	32.5	38.1	43.6	0.345
Okulda sigara içilmez levhası var (evet)	79.1	60.6	64.8	0.004
Müfredatımızda sigara zararları ile ilgili konu var (evet)	47.0	40.3	39.3	0.456
Müfredata eklenmesini isterim (evet)	82.2	90.9	82.6	0.098

Çalışmaya katılanların 126 (%32.5)'si sigara içiyordu. Ortalama sigara içme süreleri 15.5 ± 7.8 yıl, içilen sigara miktarı ise 13.1 ± 9.0 adet/gün idi. Sigara içenlerin %26'sı evde sigara içmeyen kişilerin yanında da sigara içmekteydi. Katılımcıların sigara konusundaki tutum ve düşünceleri Şekil 1'de gösterilmiştir. Buna göre sigara içenlerde sigara içilmeyen okulu tercih etme ve öğretmenlerin sigara içmesinin öğrenciler üzerinde özendirici etkisi olduğunu düşünme oranı anlamlı olarak daha düşük, okulda sigara içilmesinin serbest bırakılmasını isteme oranı anlamlı olarak daha yüksek bulundu.

Öğretmenlerin çalıştıkları okulların sigara karşısındaki tutumları hakkındaki düşünceleri Tablo II'de verilmiştir. Okulda sigara içilme durumu, okulda ayrı sigara odası varlığı, sigara odası dışındaki odalarda sigara içilip içilmediği, ders müfredatında sigaranın zararları ile ilgili ders varlığı ve böyle bir dersin müfredata eklenmesinin istenmesi açısından sigara içen öğretmenlerle içmeyenler arasında fark saptanmazken sigara odasının diğer odalardan izole olduğu görüşü ($p=0.004$) ve okulda sigara içilmez levhasının bulunduğu ($p=0.004$) sigara içen öğretmenler tarafından anlamlı olarak daha yüksek oranda bildirildi.

Çalışmaya katılanların sigaranın sağlığa zararları konusundaki bilgi düzeyleri Tablo III'te gösterilmiştir. Buna göre sigaranın akciğer kanseri, kalp hastalığı ve kronik bronşit riskini arttırdığı yaklaşık %95 oranında doğru olarak bi-

Tablo III. Çalışmaya katılanların sigaranın zararları konusundaki bilgi düzeyleri

	SİGARA			p
	İçenler (n=126, %)	İçmeyenler (n=203, %)	Bırakmışlar (n=60, %)	
Sigara akciğer kanseri riskini artırır (evet)	94.9	98.4	92.9	0.203
Sigara ani bebek ölümüne yol açar (evet)	80.2	76.5	75.0	0.882
Sigara kalp hastalığı riskini artırır (evet)	94.0	96.8	85.7	0.016
Sigara kronik bronşit, astım riskini artırır (evet)	96.6	97.9	92.9	0.185

Tablo IV. Çalışmaya alınan okullarda 4207 sayılı kanuna uyum

	SİGARA			p
	İçenler (n=126, %)	İçmeyenler (n=203, %)	Bırakmışlar (n=60, %)	
4207 sayılı kanun gereği okullarda sigara içmek yasaktır (evet)	93.8	95.6	96.4	0.701
Bu kanuna okulumuzda uyuluyor (evet)	83.9	68.4	64.8	0.005
Okulumuzda sigara yasağı nedeniyle bugüne kadar cezai işlem uygulandı (evet)	0.9	2.4	-	0.385
Sigara içenlere cezai işlem uygulansın (evet)	45.6	75.8	68.5	0.000

liniyordu. Ani bebek ölümüne neden olduğu ise yaklaşık %75-80 oranında bilinmekteydi.

Çalışmaya alınan okullarda 4207 sayılı kanuna uyum durumu Tablo IV'te gösterilmiştir. Buna göre sigara içen öğretmenler anlamlı olarak daha yüksek oranda okulda yasağa uyulduğu görüşündeydi (p=0.005). Sigara içenlere cezai işlem uygulanmasını sigara içmeyen öğretmenler anlamlı olarak daha yüksek oranda istemektedir (p=0.000).

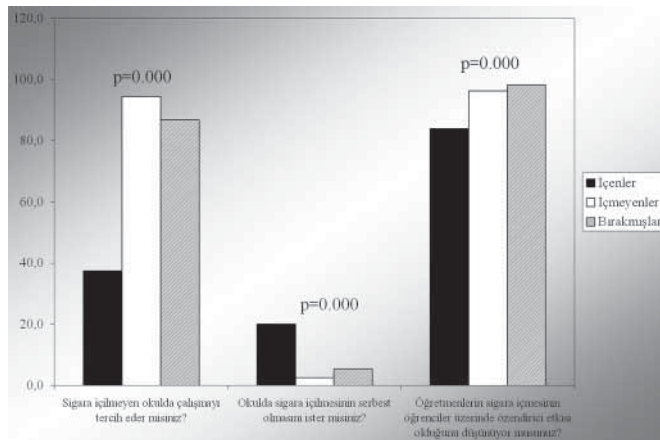
TARTIŞMA

Ülkemizde 1996 yılında 4207 sayılı kanun ile resmi kamu kurum ve kuruluşları ile toplu ulaşım araçlarında sigara içilmesi yasaklanmıştır. Ancak bu yasaya uyumun değerlendirildiği yalnızca bir çalışma bulunmaktadır [9]. Bu çalışma da kahvehane, kafeterya ve lokantalarda, yani sigara içmenin henüz kanunen yasak olmadığı işyerlerinde ça-

lışanların ve müşterilerin sigara içme durumularını ve yasa hakkındaki düşüncelerini değerlendirmektedir. Bu yasak okulları da kapsamına rağmen okullarda yasaya uyumlu ilgili yapılmış herhangi bir çalışma bulunmamaktadır.

İlkokul ve lise öğretmenleri arasında sigara içme durumu ve okullarda sigara içilmesini yasaklayan 4207 sayılı kanuna uyum durumunu incelediğimiz çalışmamızda öğretmen ve idari personelin %32.5'inin halen sigara içmekte olduğunu gördük. Bu oran daha önce öğretmenlerin sigara içme oranlarının değerlendirildiği diğer çalışmalardan daha düşük idi [10-13]. Yurt dışında yapılan çalışmalara bakıldığında lise öğretmenleri arasındaki sigara içme yaygınlığı İspanya'da %37.2, Japonya'da %44.7, Romanya'da %33, Malezya'da %20, Hindistan'da %21.4 olarak saptanmıştır. Estonya'da bu oran erkek öğretmenler için %40, kadın öğretmenler için %11, İtalya'da erkek öğretmenler için %35, kadın öğretmenler için %30 olarak saptanmıştır [14-20]. Elazığ, Manisa ve Sivas'ta yapılan çalışmalarda erkek öğretmenlerde sigara içme oranı %51.3 ile %83.1 arasında değişmekteyken bu oran kadınlarda %16.9 ile %54.0 arasında bildirilmiştir [10-12]. Çalışmamızda da bu oranlar benzer şekilde olup erkeklerde %61.0, kadınlarda %39.0 idi. Turgut ve ark. [11]'nin Elazığ'da yaptıkları çalışmada öğretmenlerin %48'inin çocuklarının yanında sigara içtiği saptanmıştır. Bu oran Sivas'ta yapılan bir çalışmada %84.7 bulunmuştur [10]. Bizim çalışmamızda bu oran %26.5 idi.

Çalışmamızda sigara içen öğretmenlerde, sigara içilmeyen okulu tercih etme ve öğretmenlerin sigara içmesinin öğrenciler üzerinde özendirici etkisi olduğunu düşünme oranı anlamlı olarak daha düşük, okulda sigara içilmesinin serbest bırakılmasını isteme oranı anlamlı olarak daha yüksek bu-

Şekil 1. Çalışmaya katılanların sigara konusundaki tutum ve düşünceleri (Sorulara evet yanıtı verenler)

lundu. Bu nedenle özellikle sigara içen öğretmenlerin sigaranın hem kendi sağlıklarına hem de öğrenciler başta olmak üzere çevrelerindekiyle verdiği zarar konusunda daha fazla bilgilendirilmelerinin yararlı olacağı düşünüldü.

Çalışmaya katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğu okulda sigara içilmesi için ayrı bir oda bulunduğunu ifade etmekle birlikte, bu odanın diğer odalardan izole olup olmadığı sorusuna sigara içen öğretmenler anlamlı olarak daha yüksek oranda evet cevabı verdiler. Sigara içenlerin %32.5'i ve sigara içmeyenlerin %38.1'i sigara odası dışındaki odalarda da sigara içildiğini belirtmişlerdir. Demirel ve ark. [10]'nın Sivas ilinde ilkököl öğretmenleri arasında yaptıkları çalışmada öğretmenlerin %12.7'si öğretmen odasında sigara içildiğini, %9'u okulun koridorlarında, %15.6'sı ise okulun bahçesinde sigara içen öğretmenle karşılaştıklarını belirtmiştir.

Öğretmenlerin yarısından azı ders müfredatlarında sigaranın zararları ile ilgili ders olduğunu bildirdirirken, bu şekilde bir dersin müfredata eklenmesini isteyenlerin oranı sigara içen öğretmenler arasında %82.2, sigara içmeyen öğretmenler arasında ise %90.9 idi.

Okulda sigara içilmez levhası bulunup bulunmadığına sigara içen öğretmenler anlamlı olarak daha yüksek oranda evet cevabı verdiler. Bu da, böyle bir levhanın sigara içmeyen öğretmenlerin daha az dikkatini çektiğini göstermektedir. Sigara içen öğretmenlerin %93.8'i, sigara içmeyenlerin ise %95.6'sı okullarda sigara içmenin yasak olduğunu biliyorlardı. Okulda bu yasağı uyulup uyulmadığı sorgulandığında sigara içen öğretmenler ile sigara içmeyen öğretmenlerin düşünceleri anlamlı olarak farklı idi. Sigara içen öğretmenlerin beşte biri okulda sigara içilmesinin serbest bırakılması istiyordu. Bu oran sigara içmeyen ve sigarayı bırakmış olan öğretmenlerde anlamlı olarak daha düşük idi.

Sigaranın sağlığa zararları sorgulandığında sigaranın akciğer kanseri, kalp hastalığı ve kronik bronşit riskini artırdığı sigara içen öğretmenlerin yaklaşık %95'i tarafından, ani bebek ölümüne neden olduğu ise yaklaşık %80'i tarafından biliniyordu. Sigara içmeyen öğretmenlerde de oranlar benzer idi. Turgut ve ark.[11]'nin çalışmasında öğretmenlerin %80.3'ü sigaranın akciğer kanserine neden olduğunu, %38.5'i ise kronik bronşite neden olduğunu söylemişlerdir.

Sonuç olarak, diğer bazı illerimizden daha düşük olmakla birlikte Afyon ilinde öğretmenler arasında sigara içme oranı halen oldukça yüksektir. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu okullarda sigara içmenin yasak olduğunu bilmektedir ancak bu yasağı uyum yeterli düzeyde değildir. Yine öğretmenlerin büyük çoğunluğu sigaranın sağlığa zararları hakkında bilgi sahibidir. Ancak elde edilen veriler

öğrencilere örnek olmak durumunda olan öğretmenlerin henüz sigara ve zararları konusunda yeterince bilinçli olmadıklarını göstermektedir.

KAYNAKLAR

1. Griesbach D, Inchley J, Currie C. More than words? The status an impact of smoking in Scottish schools. *Health Promotion International* 2002;17:31-41
2. World Health Organization, World Health Report 1999. Geneva: WHO, 1999. <http://www.who.int/whr/1999/en/report/htm>.
3. Jha P, Chaloupka FJ. *Curbing the Epidemic: Governments and the economics of tobacco control*. Washington (DC): The World Bank; 1999.
4. Sigara alışkanlıkları ve sigara ile mücadele kampanyası kamuoyu araştırması raporu. PİAR, Ocak 1988.
5. Telli CG, Solak ZA, Özol D, Sayiner A. Üniversiteye başlayan öğrencilerin sigara içme alışkanlıkları. *Solunum Dergisi* 2004;6:101-6.
6. Yıldırım Ç, Çelik P, Şakar A, Dinç G. Tıp fakültesi öğrencilerinin sigaraya karşı tutumları. *Solunum Dergisi* 2004;6:30-5.
7. Ögüş C, Özdemir T, Kara A ve ark. Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi dönem I ve VI öğrencilerinin sigara içme alışkanlıkları. *Akciğer Arşivi* 2004;5:139-42.
8. Unalacak M, Altın R, Kart L et al. Smoking prevalence, behaviour and nicotine addiction among coal workers in Zonguldak, Turkey. *J Occup Health* 2004;46:289-95.
9. Fidan F, Sezer M, Ünlü M, Kara Z. Kahvehane, kafeterya, lokanta çalışanları ve müşterilerinin sigara ile ilgili bilgi ve tutumları. *Tüberküloz ve Toraks* 2005; 53:362-70.
10. Demirel Y, Toktamış A, Nur N, Sezer E. İlköğretim okullarındaki öğretmenlerde sigara içme durumu. *Türkiye Klinikleri J Med Sci* 2004;24:492-7.
11. Turgut T, Devenci F, Altuntaş E, Muz MH. Elazığ'da lise ve dengi okul öğretmenlerine uygulanan sigara anketi sonuçları. *Solunum* 2001;3:295-9
12. Danacı AE, Yorgancıoğlu A, Çelik P ve ark. Manisa ili lise öğretmenlerinin sigara içmeye karşı tutumları. *Toraks Dergisi* 2000;1:16-20.
13. Yüksel GE, Uzaslan KE, Balkanlı H ve ark. Orta dereceli okul öğretmenlerinde uygulanan sigara anketi sonuçları. *Solunum Hastalıkları* 1999;10:55-60.
14. Barrueco M, Hernandez-Mezquita MA, Jimenez-Ruiz C et al. Attitudes of teachers about tobacco prevention at school. *Allergol Immunopathol (Madr)* 2000;28:219-24.
15. Ohida T, Osaki Y, Mochizuki Y et al. Smoking behaviors and attitudes among school teachers in Mie, Japan. *J Epidemiol* 2000;10:16-21.
16. Mihaltan F, Ghiculete D, Enache G et al. Survey of the prevalence of smoking in Rumanian teachers. *Pneumologie* 1994;48:481-3.
17. Bin Yaacob I, bin Harun MH. Smoking habits and attitudes among secondary school teachers. *Southeast Asian J Trop Med Public Health* 1994;25:74-9.
18. Kumar A, Mohan U, Jain VC. Academicians' attitudes and beliefs towards anti-smoking measures. *Public Health* 1996;110:241-6.
19. Raudsepp J, Rahu M. Smoking in school teachers in Estonia 1980. *Scand J Soc Med* 1984;12:49-53.
20. Arciti C, Doglio B, Gipponi M et al. Teachers and smoking. Methods and results of an awareness and up-dating program in Ligurian schools. *Minerva Med* 1988;79:569-74.